

CRKVENA POVIJEST SABORSKOG

Autor u radu donosi prikaz crkvene povijesti Saborskog od 12. stoljeća, kada je ovo područje vjerojatno pripadalo srednjovjekovnoj župi Plaški, preko prvog spomena crkvene zemlje i svećenika u Saborskom u 15. stoljeću, osnivanja župe u prvoj polovini 18. stoljeća sve do današnjih dana. U radu su spomenuti sakralni objekti izgrađeni na području današnje župe i navedeni svi svećenici za koje postoje podaci da su tijekom povijesti duhovno skrbili o saborčanskim vjernicima. U drugom dijelu rada autor donosi kratki prikaz povijesti parohije Lička Jesenica i hrama svetog proroka Ilije.

Ključne riječi: župa Saborsko, župna crkva sv. Ivana Nepomuka, crkva Rođenja BDM, parohija Lička Jesenica, hram svetog proroka Ilije

Uvod

Prvi sigurni tragovi crkvenog života na ovim prostorima datiraju iz 1163. godine, kada hrvatsko-ugarski kralj Stjepan III. potvrđuje splitskom nadbiskupu Petru pravo na župe Krbavu, Bužane, Plas (Plaški), Vinodol, Modruš i Novigrad, koje su posjedovali još njegovi pretčasnici. Prije podlaganja upravi splitskog nadbiskupa modruška i plašćanska župa bile su pod vlašću krčkog biskupa. Prema Ivanu Črnčiću, to je bilo tako sve do 1185. godine, dok su prema mišljenju drugih povjesničara spomenute župe pripale splitskom nadbiskupu između 1154. i 1161. godine. Nesumnjivo je tadašnja župa Plas (Plaški) teritorijalno pokrivala područje današnjeg Saborskog. Drugi spomen Plaškoga nalazimo 1. svibnja 1185. godine, kada se na provincijskom saboru u Splitu spominje kao jedna od župa novoosnovane Krbavske biskupije unutar Splitske metropolije.¹ Poslije toga, Plas se u povijesnim dokumentima ne spominje više kao samostalna župa, nego je prema mišljenju Mile Bogovića

¹ KOVAČIĆ, „Splitska metropolija u dvanaestom stoljeću“, 20.; BOGOVIĆ, *Modruška ili Krbavska biskupija*, 11 i 13. (dalje u tekstu: BOGOVIĆ, *Modruška ili...*)

priključena modruškoj župi.² Time je i područje Saborskog pripalo župi Modruš kao što je to bio slučaj i s drugim naseljima oko utvrde Tržana, odnosno Modruša, koji je postupno dobivao sve veće značenje.

Povijesni pregled župe Saborsko³

Prvi spomen Saborskog i prvi poznati podatci o crkvenom životu u njemu potječu iz 1486. godine, kada se u *Urbaru Modruškom* spominje naselje Zaborsko. Tamo se nalazila crkvena zemlja „ku pop drži“. I u Jesenici je bilo „crkvene zemlje, ku drži pop“. Nema sumnje da je tada postojala i crkva kada Saborsko ima svoga svećenika. Radoslav Lopašić, tumačeći spomenuti urbar, navodi kako se u Saborskom nalaze tragovi stare katoličke crkve koja je razorena osmanlijskim provalama.⁴

Nakon osnutka župe oko 1723. godine, na ruševinama stare crkve sagrađena je 1726. godine nova župna crkva sv. Ivana Nepomuka.⁵ U odnosu na staru crkvu, produljena je za prostor svetišta.⁶ U kolovozu 1727. godine biskup Nikola Pohmajević posjetio je Saborsko s namjerom da posveti crkvu, ali našao je samo podignute zidove bez krova pa je morao odgoditi posvetu. Župniku je rečeno da ne propusti ništa što je župljanima potrebno.⁷ Među prvim župnicima, još 1732. godine, spominje se Pavao Draženić, rodnom iz Brinja, glagoljaš.⁸ Iz *Statusa župa*⁹ iz 1733. godine doznajemo da župa ima 28 kuća, nema filijala. Crkva je u dobrom stanju. Nema krstionice, pokaznice ni dovoljno ruha. Župni stan je u glavnom naselju, udaljen od crkve pola sata hoda, u dosta lošem stanju i narod ga popravlja. Ukupni prihodi župnika su godišnje 68 forinti. On povremeno odlazi u Rakovicu, gdje je stalna vojna stanica i misi na otvorenom.¹⁰

² BOGOVIĆ, *Modruška ili...*, 18.

³ Tijekom povijesti do danas postojale su četiri inačice ovog naziva: Zaborsko, Saborsko, Zaborsky i Saborski.

⁴ LOPAŠIĆ, *Urbari*, 29 i 34.

⁵ BURIC, *Biskupije Senjska i Modruška u XVIII. stoljeću*, 118. (Dalje u tekstu: BURIC, *Biskupije Senjska...*) U podacima o župama iz 1925. stoji podatak da je župa po svojoj prilici osnovana 1750. godine i da su se ovdášnji župljani naselili bježeći pred Turcima iz Donje Like – Pazarišta. (HR-BAS, R 31, Zaborsko)

⁶ „Crkva Rođenja BDM“.

⁷ SLADOVIĆ, *Povesti biskupiah senjske i modruške ili krbavske*, 334.

⁸ HR-BAS, F A, br. 32; BURIC, *Biskupije Senjska i Modruška u XVIII. stoljeću*, 118.

⁹ Izvorni naslov je *Status parochiarum anno 1733*.

¹⁰ HR-BAS, F I, br. 28; BURIC, *Biskupije Senjska i Modruška u XVIII. stoljeću*, 118 – 119.; HOŠKO, „Popis i stanje župa današnje Gospičko-senjske biskupije 1733. godine“, 373 i 377.

Godine 1735., 24. siječnja, biskup Ivan Antun Benzoni u prisutnosti arhida-kona i generalnog vikara Jurja Vuka Čolića blagoslovio je zvono na čast sv. Ivana Nepomuka za saborčansku župnu crkvu.¹¹ Na tom zvonu sačuvanom sve do danas stoji natpis: GENS ZABORSKEN. PIGNVS OFFERT-TIBI O BEATE IOANE NEPOMVCENE-LABORE BONI PAST PA VI. I DRASENOVIZ ET GEORG SPEHAR PRAESBITERI ANNO MDCCXXXIV. OPVS/PAVLI DE POLIS/VE-NETI.¹²

Biskup Benzoni je 1735. godine prilikom kanonske vizitacije mimoišao Saborsko i tamo poslao delegata tounjskog župnika Luku Devčića da obavi vizitaciju umjesto njega. Prihodi saborčanskog župnika su godišnje samo 57 forinti i 14 novčića. Župa je te godine imala 28 kuća s 289 duša. Biskup Benzoni ipak spominje sela Jesenice i Blato, koja su nastanili pravoslavni, no među njima je šaka katolika koji su revno polazili svetu misu.¹³

Godine 1747. biskup Juraj Vuk Čolić zabilježio je da crkva još uvijek nije posvećena i nema oltarne slike te određuje neka se naprave strop i pod.¹⁴ Četiri godine kasnije biskup Čolić bilježi da župa ima 315 župljana, a župni stan bi trebalo sagrađiti bliže crkvi ili da se zamijeni s kojim časnikom.¹⁵ Do 1751. godine iz Saborskog se upravljalo i Rakovicom, u kojoj je tada osnovan vikarijat s vlastitim svećenikom, ali je sve do 1776. godine ostala formalna ovisnost o Saborskom. Tamo je bila crkva sv. Jelene. I Orihovo (Orehovo) Selište (današnje Drežničko Selište) s crkvom sv. Ivana Krstitelja bilo je filijala saborčanske župe, a pripojeno je bližoj Rakovici tek sedamdesetih godina 18. stoljeća.¹⁶ Iz spisa od 10. srpnja 1752. godine doznaje se da je administrator saborčanske župe Kolić i da je izgrađen prostran drveni župni stan, ali neprikladnog oblika. Svećeniku se preporučuje da taj stan prenese do crkve ili zamijeni s nekim koji se priprema za časnike, odnosno da učini sve kako bi imao stan kraj župne crkve.¹⁷ Biskup Čolić 1755. godine prilikom vizitacije župe navodi da je u crkvi samo jedan oltar, treba dograditi sakristiju. Protivi se prijedlogu da se uz župni stan izgradi kapelica u kojoj bi se zimi služila sveta misa za župljane.¹⁸ Ipak, to se dogodilo. Sagrađena je ondje drvena kapela (iz kasnijih biskupijskih shematiza-

¹¹ BURIĆ, *Biskupije Senjska...*, 209.

¹² „Crkva Rođenja BDM“

¹³ HR-BAS, F I, br. 37

¹⁴ HR-BAS, F A, br. 63

¹⁵ HR-BAS, F I, br. 49

¹⁶ BOGOVIĆ, *Slunjski kraj i njegova Crkva u prošlosti i sadašnjosti*, 243 – 244. (dalje u tekstu: BOGOVIĆ, *Slunjski...*)

¹⁷ HR-BAS, F A, br. 63; F B, br. 4.

¹⁸ HR-BAS, F B, br. 15.

ma znamo da je bila posvećena sv. Antunu Padovanskom¹⁹), a u župnu se crkvu išlo i dalje kad je vrijeme to dopuštalo.²⁰

U prijedlogu plana novog razgraničenja i osnivanja župa i kapelanija iz 1771. godine navodi se da je župna crkva tijesna i zimi joj je gotovo nemoguć prilaz. Potrebno ju je popraviti, kao i župni stan. Predlaže se gradnja nove, prostranije crkve u naselju.²¹

U Senjsko-modruškoj ili Krbavskoj biskupiji bio je običaj, odnosno pravilo održavanja vječnog klanjanja pred Presvetim Oltarskim Sakramentom. Određeno je da se to klanjanje upriliči u svakoj župi i kapelaniji više puta godišnje. Prema redu (rasporedu) klanjanja iz 1773. godine, klanjanje u saborčanskoj župi održavalo se svake godine 19. veljače, 19. svibnja, 19. kolovoza i 19. studenoga.²²

Od 1776. do 1780. godine ovdašnji župnik je Vinko (Vicko) Stipanović.²³ Iz podataka o župi Saborsko (Zaborsko) iz 1925. godine doznajemo da prve župne matice potječu iz 1780. godine, ali su manjkave, dok biskupijski shematizam iz 1896. godine početke župnih matrica stavlja u 1810. godinu.²⁴ Do gradnje nove crkve nije došlo, stoga se moralo popraviti staru crkvu. Tako se 1790. godine navodi

¹⁹ *Schematismus venerabilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrussiensis seu Corbaviensis dioecesium cleri pro anno a Christo MDCCCXLI.*, 83.

²⁰ BOGOVIĆ, *Modruška ili...* 90.

²¹ HR-BAS, F II, br. 38.

²² HR-BAS, F II (B), br. 45 (1773. godine).

²³ BOGOVIĆ, *Velebitsko područje i njegova Crkva u prošlosti i sadašnjosti*, 243. (dalje u tekstu BOGOVIĆ, *Velebitsko...*)

²⁴ HR-BAS, R 31, Zaborsko; *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis pro anno 1896.*, 74 – 75. Kada je riječ o matičnim knjigama i njihovima paricama, u Biskupskom arhivu u Senju čuvaju se: parice Matice krštenih župe Saborsko 1833. i 1839. – 1840., parice Matice vjenčanih župe Saborsko 1833. i 1839. – 1840. te parice Matice umrlih župe Saborsko 1833. i 1839. – 1840. U Biskupijskom arhivu u Gospiću čuvaju se: parice Matice krštenih župe Saborsko 1903. – 1920. (nema parica za 1915. godinu! *opaska autora), parice Matice vjenčanih župe Saborsko 1903. – 1939. i parice Matice umrlih župe Saborsko 1903. – 1939. U Matičnom uredu u Ogulinu čuvaju se: parice Matice krštenih župe Saborsko 1921. – 1939., Matica umrlih župe Saborsko 30.09.1946. – 24.12.1948. i parice Matice umrlih župe Saborsko 10.03.1946. – 30.12.1958. (1949. – 1958.! *opaska autora). U arhivi Župnog ureda u Plaškom čuvaju se: Matica krštenih svezak III. 1949. – 1957., Matica krštenih svezak IV. 1958. – 1985., Matica krštenih svezak V. 1986. –, Matica vjenčanih svezak III. 1950. –, Matica vjenčanih svezak IV. 2005. –, Matica umrlih svezak III. 1950. – 1990. i Matica umrlih svezak IV. 1990. –, Spomenica župa nije sačuvana niti se piše u novije vrijeme. U Državnom arhivu u Karlovcu čuvaju se: parice Matice krštenih župe Saborsko 1878. – 1902., parice Matice vjenčanih župe Saborsko 1878. – 1902., parice Matice umrlih župe Saborsko 1878. – 1902. Nije poznat podatak gdje se nalaze matične knjige koje su se prije čuvale u Državnom arhivu u Karlovcu: Matica krštenih 1825. – 1863., Matica vjenčanih 1825. – 1863. i Matica umrlih 1825. – 1863.

da su župna crkva i župni stan u dobrom stanju, što znači popravljeni. Tada župa ima 613 župljana, a spominje se i filijalna crkva posvećena Majci Božjoj, udaljena sat i pol hoda od župne crkve.²⁵ Pet godina kasnije u Saborskom se spominje Josip Kranjčević.²⁶

Župa Saborsko bila je pod patronatom Dvorskog ratnog vijeća do 1837. godine, kada prelazi pod patronat cara sve do 1918. godine. Prema biskupijskim shematizmima iz 1808. i 1828. godine, župa je pripadala Prekokapelskom dekanatu, a prema shematizmu iz 1837. godine, župa će nadalje biti unutar Modruškog arhidakonata i Ogulinskog dekanata.²⁷ Godine 1808. kao saborčanski župnik navodi se Ivan Borić.²⁸

„Pučki starci“ se 1826. godine tuže biskupu Ivanu Krstitelju Ježiću da im je župna crkva ostarjela i da se u njoj više neće moći služiti služba Božja. I župnik Vinko Supičić kaže da nijedan od dva kaleža nije za upotrebu, a i liturgijskog ruha je premalo i trošno je.²⁹ Župnika Supičića naslijedio je Baltazar Habulin, a njega 1840. godine Nikola (Miko) Protulipac. Godine 1838. župa ima ukupno 755 katolika, a 1851. godine stanje se povećalo na 986 katolika.³⁰ Prije svoje smrti 12. rujna 1855. godine župom Saborsko upravljao je Grga (Grgur) Potočnjak.³¹ Iz biskupijskog shematizma za 1863. godinu vidi se da je broj katolika u župi premašio tisuću, ukupno 1173. Kao župnik spominje se Srećko (Felix) Jeličić.³² On se tek odlučio na gradnju nove župne crkve u glavnom naselju, veće od prijašnje. Zahvaljujući njemu, 1864. godine postavljen je kamen temeljac koji je blagoslovio biskupov delegat ogulinski župnik Stanislav Kostrenčić.³³ Već u došašću sljedeće godine crkvu sagrađenu od kamena blagoslovio je rakovički župnik Hipolit Ivanošić. Crkva je izgrađena kao jednobrodna građevina, zvonik sa stožastim završetkom bio je prostorno odvojen

²⁵ HR-BAS, F XII, br. 26.

²⁶ HOLJEVAC, *Ogulinska pukovnija (1746. – 1873.)*, 316.

²⁷ *Status personalis cleri diaecesani*, 7.; *Schematismus venerabilis cleri almarum dioecesum Segniensis et Modrussiensis seu Corbaviensis pro anno Domini 1828.*, 65.; *Schematismus venerabilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrussiensis seu Corbaviensis dioecesum cleri pro anno Domini 1837.*, 74.

²⁸ *Isto*, 7.

²⁹ HR-BAS, Spisi, 9. veljače 1826.

³⁰ HR-BAS, Spisi, br. 741/1838.; *Imenik slavnihi po jednakosti vikovito sjedinjenih biskupiah Senjske i Modruške ili Karbavske za godinu 1851.*, 50.

³¹ BOGOVIĆ, *Velebitsko...*, 177.

³² Srećko (Felix) Jeličić imenovan je župnikom Saborskog još 1861. godine. (*Schematismus venerabilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis dioecesum cleri pro anno 1863.*, 54.; BOGOVIĆ, *Velebitsko...*, 177.)

³³ HR-BAS, Spisi br. 783/1864.

od crkvene lađe i kroz njega se ulazilo u crkvu. Oltar je prenesen iz drvene kapele pokraj župnog stana.³⁴ Ta je kapela porušena, a budući da je pokraj stare župne crkve bilo groblje, preporučeno je da se obnovi kako bi se u njoj moglo barem povremeno misiti.³⁵ Preimenovana je u crkvu Majke Božje od Rožarija (Krunice). Novi glavni oltar sv. Ivana Nepomuka u župnoj crkvi sagrađen je i sa sporednim oltarom sv. Roka blagoslovljen 1875. godine.³⁶ Iz biskupijskog shematizma za prethodnu godinu vidi se da je došlo do preuređenja crkvenih kotareva (dekanata). Tako je župa Saborsko s 1502 katolika ušla u sastav novoosnovanog Rakovačkog dekanata.³⁷

Godine 1881. upravu župe preuzima svećenik Ivan Kostelac.³⁸ Zamoljena je i posveta župne crkve, ali ne znamo je li do toga došlo.³⁹ Nakon Kostelca, župom Saborsko već sljedeće godine upravljao je Henrik Deršić, a njega je 1885. godine naslijedio Josip Pavliček i potom 1888. godine Ernest Hankony.⁴⁰ Zbog trošnosti župnog stana, 1893. godine izgrađen je novi župni stan, o čemu svjedoči i natpis urezan u kamenu postavljenom iznad ulaznih vrata. Godine 1896. župa ima 1859 župljana, a već godinu kasnije ukupno 2038 duša.⁴¹

Godine 1901. kao župnik spominje se Juraj Lochmer. U njegovo vrijeme blagoslovljeno je prošireno groblje, godine 1906. u župnoj crkvi postavljena propovjedaonica, godinu kasnije križni put, a crkva je imala i harmonij.⁴² Godine 1908. u župi je živjelo 2558 katolika.⁴³ Nakon Lochmera, upraviteljem župe 1911. godine imenovan je Stanko Filo⁴⁴, a već dvije godine kasnije pop Josip pl. Vukelić mlađi.⁴⁵ Uoči Prvog svjetskog rata, 1913. godine, župa Saborsko imala je 2681 župljana.⁴⁶ Prema biskupijskom shematizmu za 1915. godinu, taj se broj povećao na 2760. Nije poznato zašto se u tom izvoru spominje da je u Saborskom kapela sv. Marka

³⁴ HR-BAS, Spisi, br. 2136/1865.; „Crkva sv. Ivana Nepomuka“

³⁵ HR-BAS, Spisi, br. 746/1866.

³⁶ HR-BAS, Spisi, br. 787/1875.

³⁷ *Schematismus venerabilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis dioecesium cleri pro anno 1874.*, 55.

³⁸ HR-BAS, Spisi, br. 12/1881.

³⁹ HR-BAS, Spisi, br. 629/1881.

⁴⁰ HR-BAS, Spisi, br. 1017/1883., br. 604/1885., br. 1228/1888.

⁴¹ *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis pro anno 1896.*, 74 – 75.; *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1897.*, 74 – 75.

⁴² HR-BAS, Spisi, br. 529/1901., br. 763/1901., br. 1238/1906., br. 1046/1907.

⁴³ *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1908.*, 96 – 97.

⁴⁴ Umro 26. prosinca 1912. u Saborskom.

⁴⁵ HR-BAS, Spisi, br. 1694/1910., br. 1838/1910., br. 3211/1912.

⁴⁶ *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1913.*, 106 – 107.

Evangelista jer taj podatak ne nalazimo nigdje drugdje.⁴⁷ Nakon popa Josipa pl. Vukelića mlađeg, župom je do svibnja 1916. godine upravljao Nikola Piškulić⁴⁸, a njega je naslijedio župnik Vjekoslav Miletić.⁴⁹ Kratko vrijeme tijekom ožujka 1919. godine saborčansku župu vodio je Ivan Ev. Kostelac, a potom opet pop Josip (Joso) pl. Vukelić mlađi sve do 1935. godine.

U biskupijskim shematizmima za 1922. i 1925. godinu nalazimo podatak da je u to vrijeme župa imala 2616 župljana.⁵⁰ Iz podataka o župama iz 1925. godine doznajemo da se „klečanje“ (godišnje klanjanje) u saborčanskoj župi održava na drugu korizmenu nedjelju. Za bivšu župnu crkvu na groblju navodi se da je porušena i, kako tradicija za nju veli, da je postojala davno prije nego su „Zaborčani“ ovamo došli. Dalje se navodi kako će ona biti obnovljena u čast 1000. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva.⁵¹ To je razlog zašto se na menzi nalazi natpis s godinom 1925., iako tek 1928. godine tadašnji župnik moli ovlast blagosloviti obnovljenu kapelu sv. Krunice (crkvu Majke Božje od Krunice!).⁵² Prilikom obnove, crkva je skraćena za prostor svetišta.⁵³

Biskup Ivan Starčević 15. studenoga 1934. godine donio je novu odredbu o vječnom klanjanju u biskupijama Senjskoj i Modruškoj ili Krbavskoj ili Apostolskoj administraturi grada Kastva i okolice. Odredba je stupila na snagu 1. siječnja 1935. godine. Za župu Saborsko određeno je da se svake godine pobožnost klečanja pred Presvetim održava u dane 5. ožujka i 19. kolovoza.⁵⁴

Od listopada 1935. godine saborčanskom župom upravlja svećenik Josip Pongrac, ali zbog njegove bolesti upravu župe privremeno je 1937. godine preuzeo svećenik Vjekoslav Gržanić.⁵⁵ Iste godine izvršeni su određeni popravci na župnoj crkvi, a godinu kasnije popravljen je toranj.⁵⁶ Nažalost, te 1938. godine dogodila se i provala u župnu crkvu.⁵⁷

⁴⁷ *Schematismus Cleri Dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1915.*, 110 – 111.

⁴⁸ BOGOVIĆ, *Velebitsko...*, 135.

⁴⁹ HR-BAS, Spisi, br. 241/1916.

⁵⁰ *Crkveni priručnik za katoličke Jugoslavene*, 127.; *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis et administraturae apostolicae pro Castua eiusque territorio pro anno 1925.*, 27.

⁵¹ HR-BAS, R 31, Zaborsko.

⁵² HR-BAS, Spisi, br. 2212/1928.

⁵³ HR-BAS, R 31, Zaborsko;

⁵⁴ *Službeni vjesnik biskupije Senjske i Modruške ili Krbavske*, 18 (1934.) 5, 66 i 68.

⁵⁵ HR-BAS, Spisi, br. 2327/1935., br. 2071/1937.

⁵⁶ HR-BAS, Spisi, br. 2127/1937., br. 2211/1938.

⁵⁷ HR-BAS, Spisi, br. 1487/1938.

Budući da se raspored klečanja iz 1934. godine u mnogim župama nije iz opravdanih razloga mogao u potpunosti provesti, biskup Viktor Burić 10. lipnja 1937. godine donio je novi raspored klečanja prema kojem će godišnje klanjanje župa Saborsko imati 25. srpnja i 8. rujna.⁵⁸

Godine 1939. Josip Pongrac (umirovljen) napušta Saborsko, a novim upraviteљem župe imenovan je Ivan Čeperić, koji pokreće popravak stropa i krova župne crkve.⁵⁹ Iste godine župa je imala 3352 katolika, što je do sada najveći zabilježeni broj.⁶⁰

Dana 17. travnja 1942. godine župa Saborsko povjerena je Bogumilu Krušiću, koji je otuda otišao s partizanima. Nastradao je najvjerojatnije od četnika u Crnoj Gori 15. siječnja 1943. godine.⁶¹ Iz izvješća Dekanatskog ureda Ogulinskog kotara (dekanata) koje je 17. svibnja 1945. godine dekan Mate Marušić poslao Biskupskom ordinarijatu u Senju za župu Saborsko doznajemo kako je čuo da su tamo crkva sv. Ivana Nepomuka i župni stan u dobrom stanju. Stališ duša čuva se u Ogulinu.⁶² Župljanin Jure Špehar poslao je 5. ožujka 1946. godine biskupu Viktoru Burić dopis u kojem ga u ime svih Saborčana moli da im pošalje župnika i pritom piše i o stanju crkvene imovine. Crkveno ruho i arhiva sačuvani su. Krovšte crkve oštećeno je u manjoj mjeri. Na župnom stanu talijanski vojnici uništili su prozore i vrata, ostalo je sve ispravno.⁶³

Nakon odlaska svećenika Krušića, o župi Saborsko pastoralno su skrbbili okolni svećenici, sve do rujna 1949. godine, kada je upraviteljem župe postavljen Ivan Jurković. On je na toj službi ostao sve do listopada 1959. godine, kada ga je naslijedio Mijo Oršolić. Iz biskupijskog shematizma doznajemo kako je te godine župa Saborsko imala 3034 duše.⁶⁴ Početkom šezdesetih godina 20. stoljeća obnovljena je fasada župne crkve i krov je pokriven crijepom.⁶⁵ Konzervatorica Anđela Horvat posjetila je 6. srpnja 1961. godine crkvu na groblju i zabilježila sljedeće: „južno od ž.c. na cesti, na osami s grobljem kapela sv. Marije od Rozarija, obnovljena 1925. neispravno. U unutrašnjosti drveni tabulat s tramovima, barokne profilacije. (...) Na oltaru samo slika Rozarij, slab rad. Dolje slika sv. Ivan Nepomuk, primitivan rad. Desno,

⁵⁸ *Službeni vjesnik biskupije Senjske i Modruške ili Krbavske*, 22 (1937.) 1, 14.

⁵⁹ HR-BAS, Spisi, br. 942/1939., br. 945/1939., br. 1802/1939.

⁶⁰ *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*, 127.

⁶¹ BOGOVIĆ, *Biti s narodom i za narod*, 23 – 24.

⁶² HR-BAS, Spisi, br. 89/1945.

⁶³ HR-BAS, Spisi, br. 372/1946.

⁶⁴ Šematizam biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske i Apostolske administrature Kastva i okolice te Apostolske administrature hrvatskog dijela Riječke biskupije, 13.

⁶⁵ „Crkva sv. Ivana Nepomuka“

slika sv. Roka, primitivan, slabiji rad.“ Ova pregrađena srednjovjekovna građevina imala je pročelje sa zvonikom na preslicu.⁶⁶

Uspostavom Riječko-senjske nadbiskupije 1969. godine došlo je do određenih promjena po pitanju dekanata. Ukinut je Rakovački dekanat i Saborsko je nakon gotovo sto godina pripojeno natrag Ogulinskom dekanatu.⁶⁷ Od kolovoza 1963. do rujna 1970. godine župom je upravljao Ivan Plantek⁶⁸, a nakon njega kratko vrijeme od rujna do studenoga 1970. godine Ante Cindrić.⁶⁹ Njega je naslijedio svećenik Ivica Vuković.⁷⁰ Krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća broj župljana gotovo se prepolovio, što potvrđuje činjenica da ih je 1974. godine bilo samo 1701.⁷¹ U prvoj polovini sedamdesetih godina 20. stoljeća obnovljena je i uređena crkva na groblju.⁷² Godine 1977. za župnika u Saborsko dolazi Zlatko (Zlatan) Sušić, koji tamo ostaje do listopada 1984. godine.⁷³ Na fotografijama snimljenim krajem sedamdesetih godina 20. stoljeća vidi se da je župna crkva pokrivena aluminijskim limom.⁷⁴ Iz zapisnika kanonske vizitacije župe Saborsko 1977. godina doznajemo da je župni stan tada bio u lošem stanju izvana i planirana je obnova.⁷⁵

Godine 1979. župu je vizitirao nadbiskup Josip Pavlišić. U zapisniku od 22. studenoga stoji da župa ima 1550 katolika. Dužina župne crkve je 15 m, širina 10 m, visina lađe je 6 m, a visina zvonika 20 m. Crkva se izvana nalazi u lošem stanju, potrebno je popraviti krovšte. Unutrašnjost crkve dosta je dobra. Posljednji je put obojena 1974. godine. Crkva ima tri drvena oltara, glavni je posvećen sv. Ivanu Nepomuku (slika), a pobočni Majci Božjoj (kip) i sv. Antunu Padovanskom (kip). Titular crkve na groblju je Rođenje BDM. Crkva ima jedan oltar, u dobrom je stanju, ali nema zvono. Župa ima matične knjige i župnu spomenicu koja se ne vodi redovito.⁷⁶ Ovdje treba dodati da su na glavnom oltaru pokraj slike sv. Ivana

⁶⁶ „Crkva Rođenja BDM“

⁶⁷ BOGOVIĆ, *Slunjski...*, 186.

⁶⁸ *Spomenica za župu Josipdol*, 5 i 39.; MAGDIĆ i dr., *Župa Svetoga Križa u Ogulinu – Lumen fidei*, 114.; ANUŠIĆ, „Umro vlč. Ivan Plantek“, 21.

⁶⁹ PUŠKARIĆ, *Zagorje – Mjesto i župa*, 226.

⁷⁰ ANUŠIĆ, 21.

⁷¹ *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji 1974*, 443.

⁷² U zapisnicima kanonske vizitacije iz 1977. godine piše da je to bilo 1975. godine, a u zapisniku iz 1988. godine spominje se 1974. godina. (*Zapisnik kanonskog pohoda župe Saborsko 1977. godine; Zapisnik kanonskog pohoda župe Saborsko 1979. godine; Zapisnik kanonskog pohoda župe Saborsko 1988. godine*)

⁷³ PUŠKARIĆ, *Josipdol – Mjesto i župa*, 150.

⁷⁴ „Crkva sv. Ivana Nepomuka“

⁷⁵ *Zapisnik kanonskog pohoda župe Saborsko 1977. godine*

⁷⁶ *Zapisnik kanonskog pohoda župe Saborsko 1979. godine*

Nepomuka stajali kipovi sv. Petra i sv. Pavla, na lijevom oltaru kraj kipa Majke Božje stajali su još kipovi sv. Ćirila i sv. Sebastijana, a na desnom oltaru kraj kipa sv. Roka gore spomenuti kip sv. Antuna Padovanskog i kip sv. Metoda.

U listopadu 1984. godine upravljanje saborčanskom župom preuzeo je Stjepan Porkulabić. Te je godine do rujna povremeno pomagao i duhovni pomoćnik Marijan Markanović. U zapisniku kanonske vizitacije nadbiskupa Pavlišića od 8. svibnja 1988. godine stoji kako Saborsko ima 559 župljana. Župnik je Porkulabić. Za župnu crkvu navodi se da je građena 1882. godine i da je stradala u Drugom svjetskom ratu te obnovljena poslije rata. Nadalje, prema Porkulabiću, crkva je dugačka 17 m, široka 11 m i visoka 8 m, a visina zvonika je 32 m. Crkva se nalazi u dosta dobrom stanju, krovšte je novo na crkvi i na tornju. Uz glavni oltar sv. Ivana Nepomuka, pred prezbiterijem su oltari Bezgrješnog začeca BDM (lijevo) i sv. Roka (desno). Oltari su konsekrirani, ne zna se kada su izrađeni, postolja nisu oštećena. Za crkvu (kapelu) na groblju navodi se da je stara. Ljudi u Saborskom nazivaju je „grčkom crkvom“⁷⁷. Kao godina njezina popravka ovdje se navodi 1974. U njoj nema oltara. Župa ima matične knjige i župnu spomenicu.⁷⁸ Porkulabića je u kolovozu 1989. godine naslijedio Antun Gorek.

Stanje Saborskog i Saborčana u Domovinskom ratu dade se iščitati iz zapisa crkvenih službenika i drugih izvora. Ogulinski župnik Đuro Puškarić, opisujući stradanje Saborskog u *Zvonima*, naveo je kako se prvi napad na Saborsko zbio 5. kolovoza 1991. godine u jutarnjim satima, a drugi uvečer istog dana. Ljudi su pobjegli u šumu, a s njima i župnik Antun Gorek. Sljedeći dan dio je ljudi sa župnikom otišao u izbjeglištvo, a najhrabriji su se vratili u Saborsko. Dan kasnije neprijatelji su ponovili napad gađajući groblje i župnu crkvu. Tom je prilikom pogođena sakristija. Ljudi su popravili oštećenja na crkvi, a drežnički župnik Josip Bogović dolazio je u Saborsko pokapati i služiti svete mise.⁷⁹ Početkom rujna 1991. godine dio krova župne crkve raznesen je, a strop je pao po klupama. Jedna granata pala je na župni stan i porazbijala sve prozore.⁸⁰ Dana 12. studenoga 1991. godine „padali su ljudski životi, (...) rušile su se kuće, razarala groblja, a obje crkve, i ona na groblju kao i ona u selu, dobro su načete“. Nakon napada iz zrakoplova i dalekometne artiljerije, neprijatelji su tenkovima rušili i sa zemljom spravili sve što im se našlo

⁷⁷ U narodu je još zvana „stara crkva“.

⁷⁸ *Zapisnik kanonskog pohoda župe Saborsko 1988. godine*. Župnik Porkulabić pogrešno je naveo godinu izgradnje tada postojeće župne crkve.

⁷⁹ BOGOVIĆ, *Zapisi svećenika o Domovinskom ratu na području današnje Gospičko-senjske biskupije*, 81. (dalje u tekstu: BOGOVIĆ, *Zapisi...*)

⁸⁰ PECIĆ, *Zakopani dnevnik*, 95.

na putu: ljude, školu, ostatke crkava i obaju groblja.⁸¹ Martićevac Predrag Knežević o rušenju crkve kaže: „Crkva u Saborskom je gađana iz tenkova, te je prilično bio oštećen toranj, ali nije bila zapaljena prilikom ovog napada. Tek 10 – 15 dana kasnije, Ljuban Koralija, pod zapovjedništvom Šnjake, minirao je. Zvono su odnijela braća Čombići i to negdje prema Sivniku. To mi je pričao Nedjeljko Mudrić.“ Majka Ljubana Koralije Desanka hvalila se u Plaškom da je njezin sin srušio crkvu. Agresorski vojnik Branko Kotur svjedoči o tragičnoj, ali i znakovitoj sudbini crkve: „Kad je Koralija minirao crkvu, u jednom trenutku, neposredno nakon eksplozije, njima se učinilo kao da je zvonik ostao stajati, a donji dio je eksplozija izbila. Ovaj Malbaša bio je prisutan i rekao mi je da ih je uhvatio veliki strah, jer su pomislili da je u pitanju neka viša sila i da se crkva neće srušiti. Zvonik se ipak srušio, a svi prisutni su se u strahu razbježali, tek tada shvativši što su učinili.“⁸² Svećenik Gorek, nakon što je neko vrijeme boravio zajedno sa svojim prognanim župljanima, otišao je u Zagrebačku nadbiskupiju. Kada je 1992. godine razriješen, brigu za Saborčane dobio je u ljeto 1992. godine prije spomenuti jospidolski župnik Zlatko Sušić.⁸³ Dušobrižničku službu obavljao je sve do listopada 1996. godine.⁸⁴ Iz izvješća koja su svećenici slali Ordinarijatu Riječko-senjske nadbiskupije o ratnim razaranjima od ožujka do travnja 1992. godine doznajemo da je župa tada imala prognanih oko 840 katolika. Za župnu crkvu stoji da je pogađana granatama u više navrata i razrušena nakon ulaska vojske 12. studenoga 1991. godine. Kapelica na groblju razrušena je granatama još prije ulaska vojske, a župni je stan razrušen nakon uništenja mjesta u studenom.⁸⁵ I posebna komisija za popis i procjenu ratne štete na spomenicima kulture potvrdila je 1996. godine za crkvu Rođenja BDM da su izravnim pogocima granata tijekom listopada 1991. godine u potpunosti uništeni krovna i stropna konstrukcija, pokrov i preslica.⁸⁶

Nakon oslobodilačke akcije „Oluja“, prva sveta misa u oslobođenom Saborskom slavljenja je 26. kolovoza 1995. godine. Misu je ispred porušene crkvice Rođenja BDM na groblju predvodio generalni vikar Riječko-senjske biskupije Mile Bogović, a prethodila joj je procesija od ostataka župne crkve.⁸⁷ Vlč. Sušić u jospidolskoj župnoj spomenici zabilježio je detalje o sprovodu 24 Saborčana koje su četnici ubili 1991. godine. Civili su bili bačeni u jamu na crkvenoj livadi blizu župnog stana.

⁸¹ BOGOVIĆ, *Zapisi...*, 82.

⁸² VUKOVIĆ, „Saborsko u Domovinskom ratu“, 56 – 57.

⁸³ BOGOVIĆ, *Zapisi...*, 24.

⁸⁴ *Svećenički kartoni*, br. 27

⁸⁵ BOGOVIĆ, *Zapisi...*, 114.

⁸⁶ „Crkva Rođenja BDM“

⁸⁷ *Spomenica za župu Josipdol*, 94 i 96.

Pogreb je bio 15. studenoga 1995. godine, a sprovodne obrede predvodio je nadbiskup Anton Tamarut. Petnaest civila zakopano je u zajedničku grobnicu.⁸⁸ Prije Božića 1995. godine svi su župnici nastradalih župa Riječko-senjske nadbiskupije dobili obavijesti koje župe preuzimaju kumstvo njihovih župa i jednako tako su svi ostali župnici dobili obavijest koju od nastradalih župa preuzima njihova župa. Tako su župi Saborsko „kumovi“ bile župe: Kostrena (sv. Barbara), Kostrena (sv. Lucija), Lovran, Ogulin i Rijeka (Sv. Obitelj).⁸⁹ Još prije spomenuto zvono iz 1734. godine pronađeno je nakon rata u jednoj privatnoj kući u Plavča Dragi, odakle je preneseno u podrum župnog stana, a na koncu vraćeno na obnovljenu crkvu Rođenja BDM.⁹⁰ Svećenik Sušić svjedoči kako su Saborčani nakon povratka u Saborsko ispred starog groblja s ostacima crkve Rođenja BDM izgradili privremenu drvenu kapelicu u kojoj je služio mise dok je snažan vjetar nije srušio.

U listopadu 1996. godine za upravitelja župe Saborsko postavljen je prognani svećenik i trapist iz Banje Luke, pater Antun – Tonči Goričanec, koji je župom upravljao iz Plaškog, što je kasnije postala redovita praksa svih plaščanskih župnika. On je na toj službi ostao do rujna 2000. godine. Svete mise slavljene su u obnovljenom župnom stanu.

Od 25. svibnja 2000. godine župa Saborsko pripada novoosnovanoj Gospićko-senjskoj biskupiji i ostaje unutar Ogulinskog dekanata. Zaslugom župnika Zdenka Skendera, koji je upravu župom Saborsko preuzeo u rujnu 2000. godine i tu službu obavljao do kolovoza 2003. godine, izgrađena je nova župna crkva sv. Ivana Nepomuka. Kamen temeljac postavio je generalni vikar Gospićko-senjske biskupije Tomislav Rogić na blagdan zaštitnika župe, 16. svibnja 2001. godine. Novoizgrađenu crkvu veličine 25,90 x 10,60 m sa zvonikom visine 18 m i velikim metalnim križem, koja se po izgledu bitno razlikuje od prijašnje župne crkve blagoslovio je biskup Mile Bogović 16. svibnja 2003. godine. Te godine župa je imala 465 katolika.⁹¹

U kolovozu 2003. godine upravljanje župom Saborskom preuzeli su franjevci Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM iz Mostara. Upraviteljem je imenovan fra Slavko Antunović, koji je tu službu obavljao sve do kolovoza 2014. godine. Uz njega, službu župnog vikara je od 2003. do 2004. godine obavljao fra Robert Jolić, a od 2004. do 2005. godine fra Slaven Mijatović. U vrijeme fra Slavkova upravljanja župom postavljen je drveni križ u Sertić Poljani i obnovljen župni

⁸⁸ *Isto*, 96. U župnoj spomenici pogrešno je upisano da se sprovod održao 14. studenoga 1995. godine.

⁸⁹ BOGOVIĆ, *Zapisi...*, 222 – 223.

⁹⁰ „Crkva Rođenja BDM“

⁹¹ „Crkva sv. Ivana Nepomuka“

stan 2006. godine. Iste godine, branitelji su na brdu Alanu postavili veliki metalni križ koji je prvotno stajao na novoizgrađenoj crkvi sv. Ivana Nepomuka, ali ga je u veljači 2005. godine vjetar srušio pred crkvu. Mještani Saborskog napravili su postaje križnog puta od masovne grobnice blizu župnog stana do križa na vrhu Alana. Prva pobožnost križnog puta, sveta misa i blagoslov postaja križnog puta održani su 10. rujna 2006. godine. Pobožnost križnog puta predvodio je fra Slavko, a svetu misu pod velikim križem i blagoslov postaja biskup Mile Bogović. U izvještaju za pastirski pohod župe 2010. godine koji je obavio biskup Mile Bogović, fra Antunović zabilježio je kako je Saborsko te godine imalo 470 katolika.⁹² Fra Slavko započeo je i obnovu crkve Rođenja BDM na groblju, ali je u kolovozu 2014. godine premješten na novu službu. Naslijedio ga je upravitelj župe fra Šimun Romić. Tih dana dovršena je obnova crkve Rođenja BDM, a blagoslovio ju je biskup Mile Bogović 8. rujna 2014. godine. Treba istaknuti da je spomenuta crkva spomenik kulture nulte kategorije.

Od kolovoza 2016. do kolovoza 2019. godine brigu o župi Saborsko vodio je fra Draženko Tomić, a njegovim odlaskom uprava župom vraćena je dijecezanskim svećenicima. Tu je službu preuzeo Goran Antunović, koji je u izvještaju za pastirski pohod župe što ga je 2020. godine obavio biskup Zdenko Križić zabilježio kako je župa tada imala 240 župljana.⁹³ Upravo njegovom zaslugom u župnoj crkvi postavljen je novi oltar od mramora koji je 3. srpnja 2022. godine posvetio biskup Križić. Od kolovoza 2022. godine do danas župom Saborsko upravlja Bruno Lovaković.

Vrijedno je spomenuti činjenicu da je župa Saborsko tijekom svoje povijesti imala tri duhovna zvanja. To su svećenici Juraj Špehar, Anton Žic i Dragutin Turković.

Vlč. Juraj Špehar rođen je u Saborskom i za svećenika zaređen 1733. godine. Njegovo ime spominje se na zvonu salivenom 1734. godine.

Vlč. Anton Žic rođen je u Saborskom 8. lipnja 1820. godine. Školovao se u Senju, a zaređen je za svećenika 27. prosinca 1843. godine. Bio je profesor u senjskoj gimnaziji, župnik u Lađevcu i vojni kapelan. Umro je 18. srpnja 1870. godine u Lađevcu.

Vlč. Dragutin Turković rođen je u Saborskom 5. srpnja 1862. godine. Školovao se u Senju i za svećenika je zaređen 11. srpnja 1886. godine. Bio je kapelan u Lovincu, Donjem Pazarištu, Ogulinu i Grižanama (tamo je bio i upravitelj župe godinu dana) i Bribiru. Nakon toga, bio je upravitelj župe u Smiljanu, Cerniku, Jelenju, Dolu i Divjakama. Dana 29. lipnja 1897. godine imenovan je župnikom u Divja-

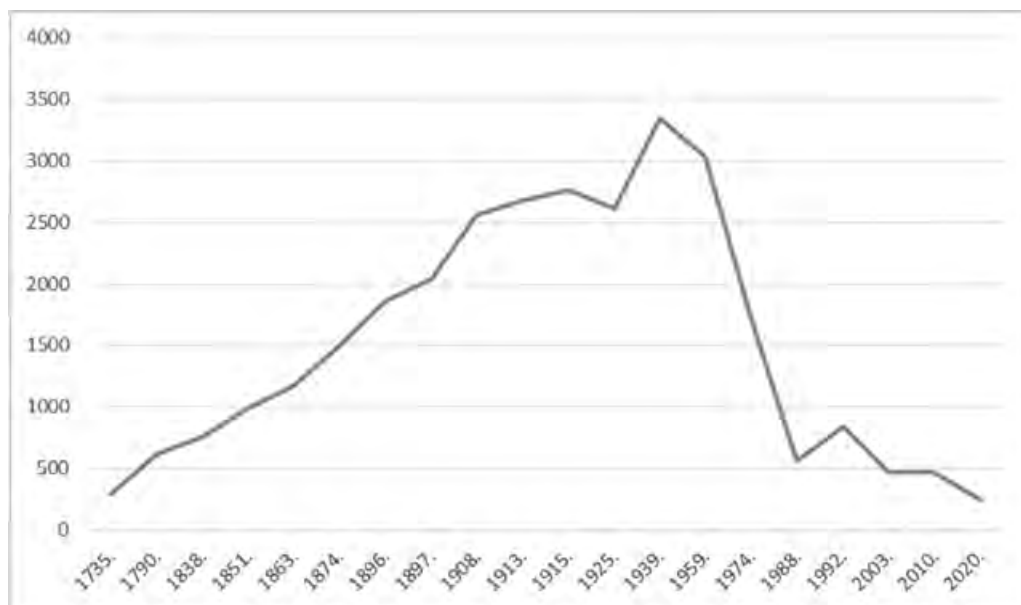
⁹² *Izvještaj za pastirski pohod župe Saborsko 2010. godine*

⁹³ *Izvještaj za pastirski pohod župe Saborsko 2020. godine*

kama, a 17. srpnja 1912. godine začasnim prisjednikom Duhovnog stola. Umro je 8. srpnja 1913. godine.⁹⁴

Godina	Broj katolika	Godina	Broj katolika
1735.	289	1915.	2760
1790.	613	1925.	2616
1838.	755	1939.	3352
1851.	986	1959.	3034
1863.	1173	1974.	1701
1874.	1502	1988.	559
1896.	1859	1992.	840
1897.	2038	2003.	465
1908.	2558	2010.	470
1913.	2681	2020.	240

Prilog 1. Tablični prikaz broja katolika u župi Saborsko od 1735. do 2020. godine



Prilog 2. Grafički prikaz broja katolika u župi Saborsko od 1735. do 2020. godine

⁹⁴ *Schematismus venerabilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis dioecesium cleri pro anno 1863.*, str. 133.; MAGDIĆ i dr., *Župa Svetoga Križa u Ogulinu – Lumen fidei*, 277.; BOGOVIĆ, *Slunjski...*, 238.

Kratki pregled povijesti parohije Lička Jesenica

U početku su ovdašnji pravoslavni doseljenici bili pod duhovnom upravom dabrobosanskih mitropolita, a 1695. godine osniva se Karlovačko-zrinopoljska eparhija sa sjedištem u Gomirju. Odlukom crkvenog sabora u Srijemskim Karlovcima 1713. godine ovo područje pripalo je Karlovačko-senjsko-primorskoj eparhiji koja će od 1721. godine imati svoje središte u Plaškom. Godine 1771. ova se eparhija zajedno s Kostajničko-zrinopoljskom eparhijom sjedinila u Gornjokarlovačku eparhiju koja će zadržati svoje središte u Plaškom sve do 1941. godine. Unatoč tome, episkopi su od 1829. godine pretežno boravili u Karlovcu, koji je od 1945. godine postao i službeno središte eparhije.⁹⁵

Nemamo podataka kada je osnovana parohija (Lička) Jesenica (Jasenica), ali spominje se među 14 parohija u Ogulinskoj pukovniji 1802. godine. Devet godina kasnije kao paroh u Jesenici spominje se Sava Pošmuga, a sredinom 19. stoljeća Rajmund Latas.⁹⁶ Parohija Lička Jesenica, koju su pored istoimenog naselja sačinjavala naselja Begovac i Blata, prostirala se i na području katoličke župe Saborsko (pravoslavni se neko vrijeme spominju u naseljima Borov vrh i Vidaković brdo), pripadala je Arhijerejskom namjesništvu plaščanskom i postojala je do početka Drugog svjetskog rata. Otada su njezini vjernici pod upravom plaščanskog paroha. Sadašnji plaščanski paroh je prezbiter (jerej) Saša Kremić.

Godine 1835. jesenička parohija imala je 382 vjernika,⁹⁷ 1841. godine broj se povećao na 621, 1851. godine bilo je 646 vjernika, a 1863. godine 659. Godine 1874. broj vjernika naglo je porastao na 1121, a 1896. godine bilo ih je 1724.⁹⁸ Prema dostupnim podacima, najveći broj vjernika parohija je imala 1897. i 1898. godine, ukupno 1877.⁹⁹ Od 1898. do 1901. godine parohijom upravlja Damaskin

⁹⁵ HOLJEVAC, 319 - 320.; PRŠA, „Tržička unija 1820. na marginama crkvene povijesti i historiografije“, 43 – 45.; „ARHiNET – Pravoslavna gornjokarlovačka eparhija“

⁹⁶ HOLJEVAC, 321 i 323.

⁹⁷ FRAS, *Topografija Karlovačke vojne krajine*, 207 i 209.; *Schematismus venerabilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrussiensis seu Corbaviensis dioecesium cleri pro anno a Christo MDCCCXLI.*, 83.; *Imenik slavni po jednakosti vikovito sjedinjenih biskupiah Senjske i Modruške ili Karbavske za godinu 1851.*, 50.; *Schematismus venerbilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis dioecesium cleri pro anno 1863.*, 54.

⁹⁸ *Schematismus venerbilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis dioecesium cleri pro anno 1874.*, 55.; *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis pro anno 1896.*, 74 – 75.

⁹⁹ *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1897.*, 74 – 75.; *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1898.*, 74 – 75.

Prodanović, od 1901. do 1905. Metodije Milojević, od 1905. do 1907. godine parohiju vodi Isailo Rajčević, a od 1907. do 1908. godine Manojlo Krnić.¹⁰⁰

Početak 20. stoljeća broj pravoslavnih vjernika počeo je opadati. Tako ih je 1902. godine bilo 1780, a 1907. godine još manje, ukupno 1683.¹⁰¹ Od 1908. godine jeseničku parohiju vodi Miloš Mandić.¹⁰² Uoči Prvog svjetskog rata, 1913. godine u parohiji je živjelo 1738 vjernika.¹⁰³

Godine 1924. u Ličkoj Jesenici spominje se paroh Isailo Rajčević, zatim do 1941. godine Stanislav Nasadil, a 1976. godine vjernike opslužuje Nikola Kotur iz Plaškog.¹⁰⁴ Stanislav Nasadil rođen je 20. listopada 1907. godine u Lošticama (Češka) u katoličkoj obitelji koja se kasnije odrekla katoličanstva i pridružila novonastaloj Čehoslovačkoj pravoslavnoj crkvi. Školovao se u Srijemskim Karlovcima i Bitoli, a između 1932. i 1933. godine doselio u Kraljevinu Jugoslaviju. Godine 1933. od bačkog episkopa rukopoložen je za đakona i potom za svećenika. Svećeničku službu započeo je u parohiji u Staroj Moravici, odakle je premješten u Ličku Jesenicu, gdje mu se 1935. godine pridružila njegova obitelj. Uhvaćen je od ustaških vlasti 17. lipnja 1941. godine i iz Plaškog odveden u logor u Gospiću, a potom u logor Jadovno. Tamo je prema nekim izvorima nakon mučenja 28. lipnja 1941. godine bačen u obližnju Šaranovu jamu. Pravoslavna crkva Čeških zemalja i Slovačke kanonizirala ga je 9. lipnja 2019. godine.¹⁰⁵

Pravoslavni hram svetog proroka Ilije sagrađen je 1748. godine, dok neki izvori navode 1751. godinu. Prilikom sukoba četnika i partizana u siječnju 1943. godine partizani su granatama raznijeli zvonik i dio južnog zida hrama. Hram je obnovljen najprije 1979. godine, a potom je 2015. godine potpuno obnovljena njegova unutrašnjost.¹⁰⁶ Kada je riječ o parohijskom domu u Ličkoj Jesenici, zna se da je dozvola za njegovu gradnju tražena i dobivena do 1899. godine.¹⁰⁷

¹⁰⁰ ORLOVIĆ, *Pravoslavna eparhija gornjokarlovačka: Šematizam*, 203.

¹⁰¹ *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1902.*, 77 – 78.; *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1907.*, 96 – 97.

¹⁰² ORLOVIĆ, 203.

¹⁰³ *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1913.*, 106 – 107.

¹⁰⁴ ORLOVIĆ, 203.

¹⁰⁵ „Stanislav Nasadil“.

¹⁰⁶ ŠKILJAN, *Kulturno-historijski spomenici Gorskog kotara i Ogulinsko-plašćanske zavale*, 159.

¹⁰⁷ ORLOVIĆ, 203.

Zaključak

U *Urbaru Modruškom* koji datira iz 1486. godine u Saborskom (Zaborskom) spominju se crkvena zemlja i svećenik. Crkva iz tog vremena razorena je osmanlijskim provalama. Nakon osnutka župe oko 1723. godine, na ruševinama stare crkve sagrađena je 1726. godine nova crkva sv. Ivana Nepomuka. Među prvim župnicima spominje se Pavao Draženović. Prvi župni stan bio je u naselju, udaljen od crkve pola sata hoda. U vrijeme biskupa Čolića, uz taj stan sagrađena je drvena kapela za misna slavlja tijekom zime. Zaslugom župnika Srećka Jeličića 1864. godine postavljen je kamen temeljac za gradnju nove župne crkve u naselju koju je sljedeće godine blagoslovio rakovički župnik Hipolit Ivanušić. Drvena kapela kraj župnog stana porušena je, a stara župna crkva (preimenovana u crkvu Majke Božje od Rožarija, a u drugoj polovini 20. stoljeća titular je Rođenje BDM) obnovljena je iz razloga što je tamo bilo groblje. Novi župni stan izgrađen je 1893. godine.

Župna crkva sv. Ivana Nepomuka u studenom 1991. godine u potpunosti je srušena. Teško je oštećena i crkva Rođenja BDM na groblju čija je obnova dovršena 2014. godine, kao i župni stan koji je nakon rata obnavljan u više navrata. U vrijeme župnika Zdenka Skendera izgrađena je nova župna crkva koju je 16. svibnja 2003. godine blagoslovio gospičko-senjski biskup mons. Mile Bogović. Godine 2006. godine blagoslovio je i križni put na Alanu. U blizini je parohija Lička Jesenica s hramom svetog proroka Ilije, izgrađenim 1751. godine i obnovljenim nakon Drugog svjetskog rata.

U počecima svoga postojanja župa Saborsko imala je blizu 300 vjernika. Taj se broj s vremenom povećavao sve do 3352, koliko je katolika bilo 1939. godine. Šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća taj se broj strahovito smanjio i nastavio opadati pa tako zadnjih godina župa broji oko 240 župljana. Sličnu sudbinu doživjela je i pravoslavna parohija u obližnjoj Ličkoj Jesenici. Za nadati se da će Crkva opstati na ovim prostorima i nastaviti biti jedan od glavnih oslonaca ljudima koji ovdje žive. Prebogata crkvena povijest Saborskog ne zaslužuje biti bačena u zaborav, nego treba biti na ponos svima koji će iz dana u dan nastaviti ispisivati njezine nove stranice. Rezultati istraživanja zapisani u ovom radu samo su jedan mali doprinos na tom putu i poticaj drugima na daljnja istraživanja i nove spoznaje.

Bibliografija

Neobjavljeni izvori

- BISKUPSKI ARHIV SENJ
- F A, br. 32
- BAS: F A, br. 63
- BAS: F B, br. 4 i 15
- BAS: F I, br. 28, 37 i 49
- BAS: F II (B), br. 45 (1773. godine)
- BAS: F II, br. 38
- BAS: F XII, br. 26
- BAS: R 31, Zaborsko
- BAS: Spisi, 9. veljače 1826.
- BAS: Spisi, br. 741/1838.; br. 783/1864.; br. 2136/1865.; br. 746/1866.; br. 787/1875.; br. 12/1881.; br. 629/1881.; br. 1017/1883.; br. 604/1885.; br. 1228/1888.; br. 529/1901.; br. 763/1901.; br. 1238/1906.; br. 1046/1907.; br. 1694/1910.; br. 1838/1910.; br. 3211/1912.; br. 241/1916.; br. 2212/1928.; br. 2327/1935.; br. 2071/1937.; br. 2127/1937.; br. 1487/1938.; br. 2211/1938.; br. 942/1939.; br. 945/1939.; 1802/1939.; br. 89/1945.; br. 372/1946.

Biskupijski ordinarijat Gospić

- *Svećenički kartoni.*

Župni ured Saborsko

- *Zapisnik kanonskog pohoda župe Saborsko 1977. godine.*
- *Zapisnik kanonskog pohoda župe Saborsko 1979. godine.*
- *Zapisnik kanonskog pohoda župe Saborsko 1988. godine.*
- *Izveštaj za pastirski pohod župe Saborsko 2010. godine.*
- *Izveštaj za pastirski pohod župe Saborsko 2020. godine.*

Župni ured Josipdol

- *Spomenica za župu Josipdol, Župni ured Josipdol.*

Objavljeni izvori

- BOGOVIĆ, Mile. *Zapisi svećenika o Domovinskom ratu na području današnje Gospićko-senjske biskupije*, Gospić – Zagreb: Gospićko-senjska biskupija – Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata – Državni arhiv u Gospiću, 2001.

- BURIĆ, Josip. *Biskupije Senjska i Modruška u XVIII. stoljeću*, Gospić – Zagreb: Državni arhiv u Gospiću – Kršćanska sadašnjost, 2002.

- *Crkveni priručnik za katoličke Jugoslavena*, Ljubljana: Tisak Jugoslavenske tiskarne, 1922.
- FRAS, Franjo Julije. *Topografija Karlovačke vojne krajine*, Gospić: Ličke župe, 1988.
- *Imenik slavnih po jednakosti vikovito sjedinjenih biskupiah Senjske i Modruške ili Karbavske za godinu 1851.*, Zagreb: Tiskom Franje Župana, 1851.
- LOPAŠIĆ, Radoslav. *Urbari*, Karlovac: Ogranak Matice hrvatske Karlovac, 2015.
- *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji 1974*, Zagreb: Biskupska Konferencija Jugoslavije, 1975.
- *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*, Sarajevo: Izdanje Akademije „Regina Apostolorum“, 1939.
- ORLOVIĆ, Snježana. *Pravoslavna eparhija gornjokarlovačka: Šematizam*, Beograd – Karlovac: Martiria, 2017.
- PEČIĆ, Mile. *Zakopani dnevnik*, Zagreb: DoNeHa, 2003.
- *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1897.*, Segniae: Typis T. Devčić & comp., 1897.
- *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1908.*, Segniae: Typis T. Devčić et socii., 1908.
- *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1913.*, Segniae: Typis T. Devčić et socii Segniae, 1913.
- *Schematismus Cleri Dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1915.*, Segniae: Typis T. Devčić & Socii Segniae, 1915.
- *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis et administratione apostolicae pro Castua eiusque territorio pro anno 1925.*, Segniae: Typis T. Devčić et socii Segniae, 1925.
- *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1898.*, Segniae: Typis Hreljanović (Luster), 1898.
- *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1902.*, Segniae: Typis T. Devčić et sociorum, 1902.
- *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1907.*, Segniae: Typis T. Devčić et socii., 1907.
- *Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis pro anno 1896.*, Segniae: Typis I. de Hreljanović – Luster, 1896.
- *Schematismus venerabilis cleri almarum dioecesium Segniensis et Modrussiensis seu Corbaviensis pro anno Domini 1828.*, Flumine: Typis fratrum Karletzky, 1828.
- *Schematismus venerabilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrussiensis seu Corbaviensis dioecesium cleri pro anno a Christo MDCCCXLI.*, Carolostadh: Typis Joannis Nepomuc Prettnner, 1841.

- *Schematismus venerabilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrussiensis seu Corbaviensis dioecesium cleri pro anno Domini 1837.*, Carlostadh: Ex Typographia Joannis Nep. Prettnner, 1837.

- *Schematismus venerabilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis dioecesium cleri pro anno 1863.*, Zagrabiae: Velocibus typis Caroli Albrecht, 1863.

- *Schematismus venerabilis perpetuo per aequalitatem unitarum Segniensis et Modrušiensis, seu Corbaviensis dioecesium cleri pro anno 1874.*, Segniae: Typis Huberti Luster, 1874.

- *Službeni vjesnik biskupije Senjske i Modruške ili Krbavske*, 18 (1934) br. 5.

- *Službeni vjesnik biskupije Senjske i Modruške ili Krbavske*, 22 (1937) br. 1.

- *Status personalis cleri diaecesani*, 1808.

- *Šematizam biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske i Apostolske administrature Kastva i okolice te Apostolske administrature hrvatskog dijela Riječke biskupije*, Senj, 1959.

Literatura

- ANUŠIĆ, Helena. „Umro vlč. Ivan Plantek“. *Zvona* 53 (2015) br. 6: 21.

- BOGOVIĆ, Mile. *Biti s narodom i za narod*, Gospić: Gospićko-senjska biskupija, 2010.

- BOGOVIĆ, Mile. *Modruška ili Krbavska biskupija*, Gospić: Gospićko-senjska biskupija, 2010.

- BOGOVIĆ, Mile. *Slunjski kraj i njegova Crkva u prošlosti i sadašnjosti*. Gospić – Slunj: Državni arhiv u Gospiću – Gospićko-senjska biskupija, 2015.

- BOGOVIĆ, Mile. *Velebitsko područje i njegova Crkva u prošlosti i sadašnjosti*. Gospić: Državni arhiv u Gospiću – Gospićko-senjska biskupija, 2019.

- HOLJEVAC, Željko. *Ogulinska pukovnija (1746. – 1873.)*. Ogulin: Ogranak Matice hrvatske Ogulin, Ogulin, 2012.

- HOŠKO, Franjo Emanuel. „Popis i stanje župa današnje Gospićko-senjske biskupije 1733. godine“. U: *Prošlost obvezuje. Povijesni korijeni Gospićko-senjske biskupije*, ur. Franjo Emanuel Hoško. Rijeka: Teologija u Rijeci, 2004, 367-380.

- KOVAČIĆ, Slavko. „Splitska metropolija u dvanaestom stoljeću“. U: *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, ur. Mile Bogović. Rijeka – Zagreb: Visoka bogoslovska škola u Rijeci – Kršćanska sadašnjost, 1988, 11-39.

- MAGDIĆ, Marija i dr. *Župa Svetoga Križa u Ogulinu – Lumen fidei*, Ogulin: Župa Svetoga Križa Ogulin, 2015.

- PRŠA, Želimir. „Tržička unija 1820. na marginama crkvene povijesti i historio-
grafije“. *Podplješivički graničari*, 3 – 4 – 5 (2019 – 2020 – 2021) br. 1: 39-56
- PUŠKARIĆ, Franje. *Josipdol – Mjesto i župa*, Josipdol: Župa sv. Josipa, 2017.
- PUŠKARIĆ, Franje. *Zagorje – Mjesto i župa*. Gornje Zagorje: Kulturno umjet-
ničko društvo „Sveti Juraj“ Zagorje Ogulinsko, 2019.
- SLADOVIĆ, MANOILO. *Povesti biskupiah senjske i modruške ili krbavske*.
Gospić: Državni arhiv u Gospiću, 2003.
- ŠKILJAN, Filip. *Kulturno-historijski spomenici Gorskog kotara i Ogulinsko-pla-
šćanske zavale*, Zagreb: Srpsko narodno vijeće, 2012.
- VUKOVIĆ, Ivan. „Saborsko u Domovinskom ratu“, *Podplješivički graničari* 7
(2023) br. 1: 13 – 99.

Mrežne stranice

- „ARHiNET – Pravoslavna gornjokarlovačka eparhija“. Pristup ostvaren 7. 2.
2025.
http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_1438
- „Crkva Rođenja BDM“. Pristup ostvaren 11. 2. 2025.
<https://www.saborsko.net/index.php/crkva-rodenja-bdm>
- „Crkva sv. Ivana Nepomuka“. Pristup ostvaren 6. 2. 2025.
<https://saborsko.net/index.php/crkva-sv-ivana-nepomuka>
- „Stanislav Nasadil“. Pristup ostvaren 20. 2. 2025.
https://en.wikipedia.org/wiki/Stanislaw_Nasadil